

О'QUVCHILARDA BOSQICHMA-BOSQICH VOKAL KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Abdug'afforov Jasurboy Javlonbek o'g'li

Namangan davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada o'quvchilarda vokal ko'nikmalarni bosqichma-bosqich shakllantirish metodikasining mazmuni, maqsadi va amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Maqolada vokal ta'limining psixologik-pedagogik asoslari, nafas olish, intonatsiya, diksiyani rivojlantirish bosqichlari va bu jarayonlarda zamonaviy o'qitish texnologiyalarining o'rni yoritilgan. Shuningdek, vokal mashg'ulotlarida ijodkorlik, eshitish madaniyati va sahna madaniyatini rivojlantirish metodlariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari vokal darslarini takomillashtirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalar bilan yakunlangan.

Kalit so'zlar: vokal ko'nikmalar, bosqichma-bosqich rivojlanish, musiqa ta'limi, diksiyaviy mashqlar, intonatsiya, nafas texnikasi, vokal pedagogikasi, ijodkorlik, musiqa texnologiyalari, sahna madaniyati.

МЕТОДИКА ПОЭТАПНОГО ФОРМИРОВАНИЯ ВОКАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ

Абдугафоров Джасурбой

Студент Наманганского государственного педагогического института

Аннотация: В статье анализируются содержание, цель и практическое значение методики поэтапного формирования вокальных навыков у учащихся. В статье рассматриваются психолого-педагогические основы вокального образования, этапы развития дыхания, интонации и дикции, роль современных педагогических технологий в этих процессах. Кроме того, вокальная подготовка фокусируется на методах развития творческих способностей, слуховой культуры и сценической культуры. Результаты исследования завершаются методическими рекомендациями по совершенствованию занятий вокалом.

Ключевые слова: вокальные способности, поэтапное развитие, музыкальное образование, дикционные упражнения, интонирование, дыхательные техники, вокальная педагогика, творчество, музыкальные технологии, сценическая культура.

METHODOLOGY OF STEP-BY-STEP VOCAL SKILLS FORMATION IN STUDENTS

Abdugafforov Jasurboy

Student of Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the content, purpose and practical significance of the methodology for the step-by-step formation of vocal skills in students. The article covers the psychological and pedagogical foundations of vocal education, the stages of development of breathing, intonation, diction, and the role of modern teaching technologies in these processes. Also, special attention is paid to methods for developing creativity, auditory culture and stage culture in vocal classes. The results of the study are concluded with methodological recommendations for improving vocal lessons.

Keywords: vocal skills, step-by-step development, music education, diction exercises, intonation, breathing technique, vocal pedagogy, creativity, music technologies, stage culture.

Musiqa san'ati ajdodlarimiz ma'naviy hayotining mahsuli sifatida bizgacha yetib kelgan muhim meroslardan biridir. Aytish mumkinki, musiqa san'ati asrlar osha sayqal topib, milliy mumtozlik darajasiga ko'tarildi va bashariyat tomonidan e'tirof etildi. Shu bois sharq mutaffakkirlari musiqa san'atining inson kamolotidagi ahamiyatiga katta e'tibor berdilar, ushbu sohada mahsus tadqiqotlar olib bordilar va insoniyat uchun o'lmas asarlar yozib qoldirdilar. Birinchi prezidentimiz I.Karimovning so'zlariga ko'ra "Madaniy jamoatchiligimiz, avvalambor musiqashunos olimlar, ustoz san'atkorlar, kompozitorlar, yozuvchi va jurnalistlar, ko'p sonli san'at ixlosmandlari bunday masalalar yuzasidan o'z fikrini ochiq bildirib borishi, shu tariqa yoshlarimizga to'g'ri tarbiya berishimiz ham qarz, ham farz, deb o'ylayman".

Bugungi kunda tor doiradagi mutaxassislarni salohiyatli kadrlar bo'lib yetishishi nazarda tutib tuzilgan kuchdagi O'zbekiston Respublikasi DTSda ko'rsatilgan malaka talablariga yuzlanar ekanmiz, sohamizga oid ayrim jihatlatni bafurja tahlil qilishga kirishishga undaydi. O'qituvchi o'z vokal darslarida talabaga eng qulay muhitni yaratishga harakat qilishi kerak. Agar o'qituvchi darsning dastlabki bosqichlaridanoq talaba ijrosiga nisbatan darhol ovozni shakllantirish texnikasi borasida e'tiroz bildirar boshlasa, ijroda unga xos bo'lgan iqtidorning ijobiy fazilatlarini ko'rsata olmaydi. Ko'pchilik ilk darsini nafas olish, halqum ishi yoki tilni qo'yishdan boshlaydi, lekin ishda samaradorlikka erishish uchun materialni borisha qabul qilib qaytanga ovozni sifatli jaranglashi va shakllanishiga xalaqit berayotgan nuqsonni aniqlashdan boshlash kerak degan fikrni o'rta tashlaymiz. Ovoz bilan ish boshlashda, o'quvchi ovozining eng jarangdor notalardan oltin nuqtani belgilash hamda diapazonning markaziy qismidan ovoz mashqlari ustida ish boshlash maqsadga muvofiq. Haddan tashqari baland va past notalardan qochish kerak. Ekstremal notalar har doim ma'lum bir keskinlikni talab qiladi, sababi ular talabaning ovoz apparati fiziologik imkoniyatlari chegaralariga taalluqlidir. Har qanday baland tissituraldagi notalarni kuylash jarayonidagi kuchlanishlar faqat diapazonning asosiy qismi mustahkamlangan va to'g'ri shakllangandan keyingina ruxsat beriladi.

Mashqlarni qo'shiqlar, kuyning bo'laklari, musiqiy fikrlar sifatida berish kerak. O'quvchi bilan ilk bora qo'shiq kuylashni boshlaganingizda, darhol uning ba'zi tashqi ko'rinishidagi bosh, og'iz, ko'krak qafasi kabi ovoz o'tib boradigan nuqtalarga e'tibor berishingiz kerak. Ko'plab vocal ustozlari qo'shiq aytishda ikkala oyoqqa yaxshi tayanish, umurtqa pog'onasini to'g'rilash va ko'krakni oldinga siljitish kerak deb hisoblashadi. Boshqalar esa, biron bir ma'lum bir holatga o'rnatmasdan, tananing erkin holatini taklif qilishadi. Qo'shiq kuylashda tana postanovkasi masalasini ikki tomondan ko'rib chiqish kerak - estetik nuqtai nazardan va ovozning shakllanishiga ta'siri nuqtai nazaridan. Sahnada chiroyli turishni biladigan xonanda o'z chiqishlarining muvaffaqiyatini allaqachon ta'minlagan bo'ladi. O'quvchining tabiiy holati, bo'sh qo'llar, gavdaning tik holati kabi odatlari mashg'ulotning dastlabki bosqichlaridanoq

tarbiyalanishi kerak. O'qituvchi sahnada ijro jarayonida turli keraksiz harakatlarni bajarmasligini qat'iy nazorat qilib borishi shart.

Bugungi kunda umumta'lim maktablarida musiqa ta'limi nafaqat o'quvchilarning estetik didini shakllantirish, balki ularning ijodiy fikrlashi, sahnaviy o'zini tutish madaniyati va vokal imkoniyatlarini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Vokal ko'nikmalarni shakllantirish o'quvchilarning musiqiy salohiyatini ochish, o'ziga ishonch uyg'otish va ijodkorligini faollashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bu borada metodik yondashuvning bosqichma-bosqichligi alohida ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning vokal rivojlanishi muayyan bosqichlarni talab etadi:

- Boshlang'ich bosqich – to'g'ri nafas olish, oddiy kuylash mashqlari, ohangda barqarorlikni shakllantirish.
- O'rta bosqich – diksiyani aniq aytish, interval va diapazon bilan ishlash, intonatsion aniqlik ustida ishlash.
- Yakuniy bosqich – repertuarni kengaytirish, sahna madaniyatini shakllantirish, yakkaxon va ansamblida chiqish.

Vokal faoliyatning asosi — to'g'ri nafas olish texnikasidir. Diafragmatik nafas orqali kuchli va barqaror ovozga erishish mumkin. Intonatsion aniqlik esa eshituv madaniyati va tovush balandligi bilan bog'liq mashqlar orqali rivojlanadi.

- Diksiyaviy aniqlik va nutq ravonligini oshirish

Diksiyani shakllantirish uchun tez aytishlar, artikulyatsion mashqlar, she'riy matnlarni kuylash samarali bo'ladi. Bu vokal so'zlarni tushunarli va ifodali ijro etishga yordam beradi.

- Interfaol metodlar va texnologiyalar
- Audio va video yozuvlar bilan ishlash.
- Karaoke dasturlari yordamida mustaqil mashg'ulotlar.
- Vizual yondashuvlar – diapazon kartalari, musiqiy grafiklar.

Kuylash madaniyati faqat vokal emas, balki sahnadagi o'zini tutish, eshituvchilar bilan aloqa, chiqishdan oldingi tayyorgarlikni ham o'z ichiga oladi. Bu jarayonda tanlovlar, konsertlar, mini chiqishlar foydali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Mashqlar musiqa materialining muhim turi hisoblanadi. Ular individual ravishda tanlanishi va aniq pedagogik yo'nalishga ega bo'lishi kerak, talaba har bir mashqning maqsadini va unga erishishga bo'lgan urinishlari natijasida bilishi kerak. Vokalizlar mashqlardan musiqiy asarlarni o'zlashtirish darajasiga o'tish uchun foydali va samarali musiqiy materialdir. Badiiy pedagogik material o'qituvchi tomonidan diqqat bilan tanlanishi kerak. Materialni musiqiy, vokal, texnik va ijro qiyinchiliklari nuqtai nazaridan tahlil qilish qobiliyati o'qituvchining zaruriy sifatidir. Keng qamrovli pedagogik musiqiy materialga ega bo'lish va uni qo'llay bilish pedagogik faoliyat muvaffaqiyatining shartlaridan biridir. Asarning sifatli ijro etilishi uchun uni o'rganish va kuylash texnikasini yaxshi o'zlashtirilishidadir. Talaba keng va rang-barang repertuarni o'zlashtirishi kerak. Vokal darslarining samaradorligi birinchi navbatda o'qituvchi shaxsining xususiyatlariga, uning kasbiy bilimiga, pedagogik mahoratiga bog'liq. Talabaning musiqaga hissiy, badiiy va ongli munosabatining birligi, ularning psixikasi, motorli ko'nikmalari va fiziologiyasiga kompleks ta'siri muhim ahamiyatga ega. Vokal va xor jamoalari rahbarlari o'z faoliyatida innovatsion uslub va uslublarga jiddiy e'tibor qaratishlari zarur. Eng muhimi shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, hamkorlik pedagogikasi, integratsiya jarayonlari, har bir talabaning his tuyg'ulari hamda emotsiyalariga ahamiyat beriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.A.Karimov. "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch". 2008 yil ,28-45 bet
2. Toshkent. "Ma'naviyat". Хомаковская Н. В. (2017). Современные методы развития вокальных способностей. Санкт-Петербургский образовательный вестник, (1 (5)).
3. Nasritdinova, M., Nigora, M., & Murodova, D. (2022, February). UZBEK FOLK ART AND ITS PLACE IN PUBLIC LIFE. In Archive of Conferences (pp).

4. Nasretdinova, M., Toshaliyev, D., & Murodova, D. R. Q. (2022). AN'ANAVIY IJROCHILIK SAN'ATINING HOZIRGI DAVR MUAMMOLARI. Scientific progress, 3(2).
5. Nasritdinova, M., & Khokimova, K. (2021, October). LANGUAGE IS THE MIRROR OF THE NATION. In Archive of Conferences (pp).
6. Nurullayevna, N. M., & Muhlisa, T. (2021, December). SOME PROBLEMS AND SHORTCOMINGS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. In Archive of Conferences (pp).
7. Nasretdinova, M., Isakov, U. B., & Orziboyev, R. (2022). XALQ IJODIYOTINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. Scientific progress, 3(2), 851-856.
8. Nasritdinova, M. (2021). PEDAGOGICAL COMPONENTS AND STAGES OF HEALTH OF DEVELOP CHILDREN THROUGH MUSIC EDUCATION. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(05), 251-258.
9. Мадина Насритдинова (2022). МУСИҚА ТАЪЛИМИ ОРҚАЛИ РИВОЖЛАНИШИДА СОҒЛОМ БОЛАЛАРДАН ОРТДА ҚОЛГАН БОЛАЛАРНИ СОҒЛОМЛАШТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШГА ДОИР ТАЖРИБА-СИНОВ ИШЛАРИ НАТИЖАЛАРИ. Science and innovation, 1 (1), 538 549.
10. Jo'rayev A. "Musiqqa pedagogikasi asoslari" – Toshkent, 2018.
11. Xudoyberdiyeva M. "Bolalar vokaliga kirish" – Samarqand, 2021.
12. Abdurahmonova D. "Zamonaviy musiqa o'qitish texnologiyalari" – 2020.